

A fentiekhez hasonló megjegyzések, kifogások véleményünk szerint mind a periodizációból következnek. A korszakolás hibái elsősorban a felvilágosodás és a reformkor, a nemzeti megújulás korától kezdve ütköznek ki. Ettől az időtől kezdve jelentkeznek határozott és egységes szellemi irányzatok, amelyeknél már elengedhetetlen az irodalmi mozgalmaknak és az írói alkotásoknak az összekapcsolása. Ezért kerül árnyékba a magyar irodalom „secolo d'oro”-ja, a XIX. század. Mintha ezt a megtisztelő rangot a szerző inkább a középkori vagy humanista irodalomnak engedné át. Terjedelemben ugyanannyit — és nemcsak terjedelemben, de a részletek finomságában, új eredmények ismertetésében is —, ha nem többet kap az ősköltészet és az egyházi irodalom, mint a XIX. század (a korábbi 180 lapot, az utóbbi 160-at), a magyar irodalomnak az a korszaka, amikor a századok óta sanyargatott ország hirtelen ismét elérte Európát és forradalmával az egész világ elismerését kivívta. Alig néhány évtized alatt — látszatra szinte előzmény nélkül — ekkor született meg a nemzeti irodalom, amely rövid idő alatt nevelt óriásokat. A XIX. századnál rosszabbul csak a XX. járt, amely mindössze 45 oldalt érdemelt. (60 év: Ady, József Attila, a *Nyugat* és élő íróink.) (Lehetséges, hogy Ruzicska Pál elsősorban az a szempont vezette, hogy minél közelebb vigye a magyar irodalmat közönségéhez s erre legalkalmasabbnak azt látta, ha olyan korszakkal foglalkozik a legrészletesebben, amelyiket — éppen kapcsolatainál fogva — a legjobban megérthet és megszerethet az olasz olvasó.)

Így jutottunk el az arányok kérdéséhez, amelyeket a szerző előljáróban emlegetett. A korábbi olasznyelvű magyar irodalomtörténetek, mint Ruzicska helyesen megállapítja, mostohán bántak a hazai latinnyelvű irodalommal, tehát Zigány Árpád, Röck-Richter és Hankiss János hibáin okulva most a szerző végre arányaiban is kielégítő összefoglalást ad. Várakozásunkban csalatkozniunk kellett, mert Ruzicska

ugyanazt teszi, mint elődei, csak ellenkező előjellel. Ahogy a korábbi olasznyelvű irodalomtörténetek írói, Ruzicska is ferde képet rajzol a magyar irodalomról, ha más-ként is. A szerzőnek a korábbi századok iránti elfogultsága jelentkezik az előszóban ígért hazai eredmények ismertetésénél is. Míg a középkori fejezetekben gyakran hasznosítja egyes — bár nem mindig a legjobb — hazai eredményeket és népszerűsíti azokat, addig a későbbi korokkal foglalkozó és jelentős eredményeket adó hazai munkákról többé-kevésbé hallgat. Ha más természetű ugyan, de aránytalanság mutatkozik a III. fejezetben is (*Cenni sulla storiografia letteraria ungherese*). A tíz és féldol-dalas összefoglalóban négy lapot kap Toldy Ferenc, egy oldalt Beöthy, majdnem egyet Pintér Jenő és Szerb Antal, Horváth János pedig („il maggiore maestro della moderna storiografia letteraria ungherese”) nem egész egy felet.

Ruzicska Pál nemcsak a periodizációnál van tekintettel olvasóira — más kérdés: hogy indokoltan-e —, hanem akkor is, amikor minden alkalmat megragad arra, hogy kiemelje a magyar irodalom olasz vonatkozásait, vagy a két irodalom közötti párhuzamokat. Az utóbbi törekvést a legnagyobb mértékben helyeselhetjük. Erre a kötet első felében nyílik nagyobb lehetősége, amit messzemenően hasznosít. De még a későbbi évszázadokban is néhány olyan momentumra tudja felhívni figyelmünket, amelyek az újra felfedezés erejével hatnak. Sajátunknak érezzük ezeket, mert a századok során az olasz eredeti teljesen elmagyarosodott s az átadó elmerült tudatunkban.

Ruzicska Pál magyar irodalomtörténete tanulságos és részleteiben sok örömet nyújtó olvasmány. Irodalmunk egészéről és értékeiről ugyan nem sikerült arányaiban helyes és teljes képet adnia, mégis hangsúlyoz-nunk kell jelentőségét és értékét, mert fele-más eredményei ellenére is hozzájárul a magyar irodalom külföldi népszerűsítésé-hez.

T. Erdélyi Ilona

Kovács Ferenc: A magyar jogi terminológia kialakulása. Bp. 1964. Akadémiai K. 206 l. (Nyelvészeti tanulmányok, 6.)

Kovács Ferenc tanulmánya, a címből ítélve, első sorban a jogászt érdekli, közelebről a jogtörténést, meg a nyelvészt. Az irodalomtörténést számára legföljebb a régi irodalom ismertetésében is természetesen szereplő esküminták szép és beható vizsgálata miatt lehet érdekes e könyv. Meg kell vallanom, hogy ismertetése is fő-

ként ez irodalomtörténeti, kiegészítő forrás jellege miatt látszott előttem indokoltnak. Hiszen a XIV. századi Jurassor-esküformula mutat már annyi nyelvi emelkedettséget, ami bizonyos irodalmi-nyelvi iskolázást még akkor is joggal feltételezhet, ha összefüggő nagy, könyvterjedelmű nyelvelmélei, reánk maradt lejegyzéseikben, csak mintegy száz évvel később kezdenek felsorakozni.

Már a bevezetőben helyesen állapítja meg a szerző, hogy „A magyar jogi terminológia a magyar szókincs szerves része,

szóállománya — az idegen eredetű szakki-fejezéseken kívül — az egész nép által beszélt szavakból és kifejezésekből tevődött össze.” (6.) Igaz viszont az is, hogy a népnyelv és a műveltek nyelve — mint ahogyan már Mátyás humanistáinak is feltűnt — a magyarnyelvűségben egyébként sem mutat egymástól nagy eltávolodást. Ugyanezt állapíthatjuk meg a régi magyar irodalom, valóságos élet nyelvéről is. Az következik tehát ebből, hogy a jogi szaknyelv kialakításában ugyanolyan művelődési és nyelvi szempontok határozták meg a fejlődés folyamatát, mint az egész hazai vulgaritás területén. És itt válik különösen jelentőssé a régi magyar irodalom története számára Kovács Ferenc kutatásainak számos eredménye. A körültekintő gondos anyaggyűjtés és vizsgálódás ugyanis nekünk is bepillantást enged az említett réteg saját életpályájának nyelvi problémáival való foglalkozásába, amelyik egészen a 19. századig a hazai irodalmi műveltség hordozója is volt. Ezért különösen jelentős annak megfigyelése, hogy ez a legfőképpen jogi iskolázással és kultúrával rendelkező világi értelmiség milyen sikerrel tudta behozonyítani uralmát az anyanyelv lehetőségei fölött, amikor saját foglalkozása, mestersége számára kellett egy nyelvi szókészletet megalkotni. Kovács Ferenc különben helyesen állapítja meg a deákság és a világi értelmiség azonos voltát. Egy újabban mind általánosabbá váló, helyes felfogást juttat itt kifejezésre (92—94.) és támasztja alá azt saját adataival és elemzéseivel.

E tanulmány használója annak eredményeit tehát az irodalomtörténet számára leghasznosabban úgy értékesítheti, ha a jogász-deákság anyanyelvi kultúrájának dokumentumait keresi bennük. Hiszen ez a réteg és annak XVIII—XIX. századi lezármazója — beleértve természetesen a deákos műveltségű táblabíró-honoratiókat — adta tollforgatóinkat, sőt valóban rangos íróinkat is.

Mezey László

Gesta Romanorum. Középkori elbeszélések. A kötetet válogatta és fordította: Boronkai Iván. Az utószót írta: V. Kovács Sándor. Bp. 1965. Magyar Helikon. 294 l.

Kevés olyan hajtása van az egyetemes középkori irodalomnak, mint a *Gesta Romanorum* néven számontartott példagyűjtemény, amelynek az európai irodalmi műveltségre és költészetre gyakorolt emanációja a teljesség igényével mérve szinte feltérképezhetetlen. Ez a hosszú kristályosodási folyamatban érlelődő példaanyag a magyar iro-

dalommal és néphagyománnyal is nyomonykövethetőleg már a XIII—XIV. században is érintkezésbe kerülhetett, de a későbbi magyar irodalom is sokat merített ebből, valószínűleg sokkal többet, mint amit eddig a tudományos kutatás alapján bizonyítottunk vehetünk.

Éppen ezért nem lehet eléggé méltányolni azt a kiadói kezdeményezést, hogy ezt a világirodalmi rangra emelkedett moralizáló példagyűjteményt hozzáférhetővé tette. Nem kritikai szövegközlést vártunk ettől a kiadványtól, de egy olyan szöveget, amit egy már bizonyos irodalomtörténeti szemlélettel rendelkező olvasó is haszonnal forgathat. Az Oesterley-féle vulgáris latin szövegnek új fordításban és igényesebb jegyzeteléssel való közreadása szerencsésebb lett volna, mint kétféle redakcióból kompilálni egy hézagos válogatást. Egy új magyar *Gesta* fordítástól joggal várhatjuk, hogy ha már nem is hoz teljes szöveget, legalább azokat a történeteket méltassa elsősorban figyelemre, amelyeknek magyar irodalmi és folklorisztikai vonatkozásait a tudomány számontartja. V. Kovács az utószóban igen helyesen utal is ezek egy-némelyikére és zárójelben adja a Haller-féle fordítás sorszámain, hogyha netalán valakit ezek a történetek is érdekelnének ott utánanézhethet. Különös, hogy a Haller által mellőzött sakk-novella (CLXVI. sz.) sem került bele a kötetbe, noha ennek magyar fordítása eddigéig sincsen.

Nem lehet egyetérteni azzal, hogy a történetek végéről a redukciók következetesen lemaradtak. Pedig éppen ezek a tanulságlevonások, értelmezések azok, amelyek sajátos középkori atmoszférát kölcsönöznek a *Gesta* exemplariumainak. De egyébként a szöveginterpretáció szempontjából ítélve is helytelen és történetietlen volt ez az eljárás, mert köztudott, hogy a redukciók már a *Gesta* legrégebbi, XIV. századi szerkezeteinek is lényeges tartozékai voltak, s hogy a ránkmaradt közel másfélszáz kézirat közül mindössze háromból hiányzanak. A latin szöveg magyarítása stilizáltsága ellenére is értelmileg hűnek és szépek mondható. A néhány helyen alkalmazott szövegkorrekció egy ilyen típusú szövegközlésnél azonban szokatlan és nem is mindig indokolt.

A válogatás és szerkesztés következetlenségeiért valamelyest kárpótolja az olvasót V. Kovács Sándornak a kötetet kísérő, tartalmas és irodalomtörténetileg is igényes tanulmánya. A szerző igen helyesen nem bonyolódik bele a nemzetközi *Gesta*-kutatás filológiai hínárjába, hanem az általánosabb problematikát éppen csak érintve a *Gesta* magyar irodalmi kapcsolatainak szentel bővebb figyelmet. Nem akar, bár mégis tud újat mondani, de inkább sokat, ami már zsbibaszítja az átlagolvasó figyelmét. A sok hivatkozás